

Kohtuasi C-147/24 [Safi]ⁱ**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

26. veebruar 2024

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Rechtbank Den Haag (Haagi esimese astme kohus, Madalmaad)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

26. veebruar 2024

Kaebaja:

V

Vastustaja:

Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

Põhikohtuasja ese

Kaebus keeldumise peale andmast ELTL artikli 20 alusel tuletatud õigust elada Madalmaades kolmanda riigi kodanikule, kellele on juba antud õigus elada mõnes teises liikmesriigis ja kes on Madalmaades elava Madalmaade kodanikust lapse vanem.

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

ELTL artikli 20 tõlgendamine seoses tuletatud elamisõiguse võimaliku andmisega, kui kolmanda riigi kodanik ei pea riigis elamise õiguse andmisest keeldumise korral liidu territooriumilt lahkuma, vaid võib naasta sellesse liikmesriiki, kus tal on elamisõigus. Tähtsus, mis tuleb sellisel juhul omistada lapse ja tema vanema vahelisele sõltuvussuhtele, lapse huvidele, perekonnaelu austamisele ja lapse võimalikule vajadusele kasutada oma õigust vabalt liikuda. ELTL artikkel 267

ⁱ Käesoleval kohtuasjal on väljamõeldud nimi. See ei vasta ühegi menetlusosalise tegelikule nimele.

Eelotsuse küsimused

I Kas ELTL artiklit 20 tuleb tõlgendada nii, et ei ole välistatud, et kolmandast riigist pärit vanemale tuleb anda tuletatud õigus elada selles liikmesriigis, mille kodanik on tema alaealine laps ja kus elab tema laps, kes ei ole kasutanud oma kodanikuõigusi, samal ajal kui kolmandast riigist pärit vanemal on õigus elada mõnes teises liikmesriigis?

Juhul kui ei ole välistatud, et kolmandast riigist pärit vanemale tuleb anda tuletatud õigus elada selles liikmesriigis, mille kodanik on tema alaealine laps ja kus elab tema laps, kes ei ole kasutanud oma kodanikuõigusi, samal ajal kui kolmandast riigist pärit vanemal on õigus elada mõnes teises liikmesriigis:

II Kas juhul, kui on olemas sõltuvussuhe, mille korral on tuletatud elamisõiguse andmine ELTL artikli 20 alusel põhjendatud, tuleneb otsust tegevale asutusele ELTL artiklist 20, arvestades direktiivi 2008/115 artikli 5 punkte a ja b ning direktiivi 2008/115 artikli 6 lõiget 2, kohustus veenduda, kas õiguse vabalt liikuda ja vabalt elada kasutamine on lapse huvides ja kas perekonnaelu on võimalik jätkata, enne kui ta kohustab kolmanda riigi kodanikust vanemat suunduma viivitamatult liikmesriiki, mille elamisluba või muu riigis elamise õigust andev dokument tal on, ning kas neid asjaolusid tuleb tuletatud elamisõiguse taotluse hindamisel arvesse võtta?

Viidatud liidu ja rahvusvahelise õiguse normid ning Euroopa Kohtu praktika

Lapse õiguste konventsiooni artikkel 3

EIÕK artikkel 8

ELTL artikkel 20

Põhiõiguste harta artiklid 7 ja 24

Direktiiv 2008/115/EÜ, artiklid 5 ja 6

5. mai 2022. aasta kohtuotsus Subdelegación del Gobierno en Toledo vs. XU ja QP (C-451/19 ja C-532/19); 8. märtsi 2011. aasta kohtuotsus Zambrano (C-34/09); 7. septembri 2022. aasta kohtuotsus Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (ELTL artikli 20 alusel riigis elamise õiguse olemus) (C-624/20); 22. juuni 2023. aasta kohtuotsus Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Madalmaade kodanikust alaealise lapse Tai kodanikust ema) (C-459/20); 15. novembri 2011. aasta kohtuotsus Dereci (C-256/11); 14. jaanuari 2021. aasta kohtuotsus Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (saatjata alaealise tagasisaatmine) (C-441/19); 22. novembri 2022. aasta kohtuotsus Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (väljasaatmine – meditsiiniline kanep) (C-69/21); 11. märtsi 2021. aasta kohtuotsus Belgische Staat (alaealise lapse vanema tagasisaatmine) (C-112/20)

Kohtujuristi ettepanek kohtuasjas Zambrano (C-34/09) ja kohtuasjas Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (isikud, kes samastuvad liidu väärtustega) (C-646/21)

Viidatud riigisiseseid õigusnormid

2000. aasta välismaalaste seaduse (Vreemdelingenwet 2000; edaspidi „Vw 2000“) artikli 8 kohaselt elab välismaalane Madalmaades seaduslikult, [kui ta on liidu kodanik], kes elab Madalmaades ELTL alusel kehtestatud õigusnormide alusel.

2000. aasta välismaalaste ringkirja (Vreemdelingencirculaire 2000) artikli B10/2.2 kohaselt peavad riigis seaduslikuks elamiseks olema täidetud kõik järgmised tingimused:

- a. välisriigi kodanik peab tõendama oma isikusamasuse ja kodakondsuse [...];
- b. välisriigi kodanikul on alaealine laps [...], kellel on Madalmaade kodakondsus;
- c. välisriigi kodanik kannab kas koos teise vanemaga või üksinda alaealise lapse eest tegelikult hoolt; ja
- d. välisriigi kodaniku ja lapse vahel on selline sõltuvussuhe, et välisriigi kodanikule elamisõiguse andmisest keeldumise korral oleks laps sunnitud liidu territooriumilt lahkuma.

[...]“

Selle sätte kohaselt ei saa lapse eest hoolitseva vanemana elamisõigust taotlev välisriigi kodanik elamisluba, kui tal on juba elamisõigus teises liikmesriigis.

Asjaolude ja menetluse lühikokkuvõte

- 1 Maroko kodanikust kaebajal on oma abikaasaga, kes on Madalmaade ja Maroko kodanik, alaealine poeg, kellel on Madalmaade kodakondsus. Pojal on mahajäämus kõne ja keele arengus ja ta käib erikoolis. Koos elavad vanemad hoolitsevad lapse eest ühiselt. Terviseprobleemide tõttu ei ole isal tõist sissetulekut, vaid ta saab sotsiaaltoetusi. Ta on töökohustusest vabastatud.
- 2 Kaebaja elas aastatel 1999–2014 Hispaanias ja tal on seal elamise õigus, mis on hoolimata sellest, et ta on esitanud Hispaania asutustele tagasivõtmistaotluse, endiselt kehtiv. Alates 2014. aastast elab ta ilma kehtiva elamisloata Madalmaades ja ta ei ole kunagi kokku puutunud kohtusüsteemiga.
- 3 Liidu kodaniku pereliikmena taotles ta ELTL artikli 20 alusel tuletatud elamisõigust, mille andmisest vastustaja keeldus. Muid taotlusi ei ole ta

Madalmaades esitanud. Isa ja poeg ei ole kunagi kasutanud oma õigust vabalt liikuda.

Põhikohtuasja poolte peamised väited

- 4 Kaebaja väidab, et ta saab tugineda ELTL artikli 20 kohasele riigis elamise õigusele, sest tema poeg on temast sõltuv. Vastustaja otsuse peale jätta see õigus andmata väidab ta, et talle tuleb anda elamisluba Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni artikli 8 alusel.
- 5 Vastustaja põhjendab oma otsust jätta ELTL artikli 20 alusel riigis elamise õigus andmata sellega, et kaebajale on juba antud Hispaanias elamise õigus. Sellegipoolest hindas vastustaja omal algatusel, kas kaebaja saab taotleda elamisluba Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 8 alusel. Olgugi et tuvastati, et isikul on era- ja perekonnaelu Madalmaades, kaalub Madalmaade asutuste huvi siiski üles kaebaja ja tema perekonna isiklikud huvid.
- 6 Sellest tulenev elamisloa andmata jätmise otsus kujutab endast ka korraldust suunduda viivitamatult Hispaaniasse. Alaealine poeg võib kaebajaga kaasa minna ja ta ei pea seega lahkuma kogu liidu territooriumilt.

Eelotsusetaotluse põhjenduste lühikokkuvõte

a) Tuletatud elamisõiguse erisused

- 7 Eelotsusetaotluse esitanud kohus teeb Euroopa Kohtu 5. mai 2022. aasta otsuse XU ja QP (C-451/19 ja C-532/19) põhjal järelduse, et tuletatud elamisõiguse andmine ELTL artikli 20 alusel ei eelda mitte ainult täiesti eriomase olukorra ja sõltuvussuhte olemasolu, vaid et sellise elamisõiguse andmine tuleb kõne alla ainult siis, kui elamisõigust ei saa tuletada liidu teisese õigusest või riigisisest õigusest (nagu see on kaebaja puhul). Tuletatud elamisõigus on oma olemuselt nimelt subsidiaarne.
- 8 Tuletatud elamisõigus antakse Madalmaades juhul, kui kolmanda riigi kodanikust vanem ja Madalmaades elav Madalmaade kodanikust laps, kes ei ole (veel) kasutanud oma õigust vabalt liikuda ja vabalt elukoht valida, on sõltuvussuhtes. Kui ELTL artikli 20 kohase elamisõiguse andmisest keeldutakse, hindab vastustaja asjaomast taotlust omal algatusel ka EIÕK artikli 8 alusel, kuid mitte liidu teisese õiguse või riigisisese õiguse alusel. Üldjuhul ei kontrolli kohus omal algatusel, kas riigis elamise õigust saab anda mõne muu sätte alusel.
- 9 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates nõuavad EIÕK artikkel 8 ja ELTL artikkel 20 põhimõtteliselt erinevat hindamist. Esimesel juhul võib riik vastastikku kaaluda taotleja individuaalset huvi (perekonnaelu) ja riigi huvi, kusjuures riigil on selles osas teatav kaalutusõigus. Nii saab arvesse võtta selliseid tegureid nagu objektiivsed takistused perekonnaelu elamiseks mujal ja lapse parimad huvid.

ELTL artikkel 20 ei kaalu siiski neid kaht huvi. Otsustav on üksnes lapse ja kolmanda riigi kodanikust vanema vahelise sõltuvuse aste.

- 10 Vastustaja keeldus ELTL artikli 20 kohase elamisõiguse andmisest, tuginedes oma tõlgendusele Euroopa Kohtu praktikast, mille kohaselt antakse tuletatud elamisõigus üksnes juhul, kui kolmanda riigi kodanikust vanema ja tema liidu kodanikust lapse vahel on niisugune sõltuvussuhe, mis sunniks last juhul, kui vanemal riigis elamise õigus puudub, *kogu liidu territooriumilt* lahkuma.
- 11 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on tekkinud küsimus, kas kaebaja ELTL artikli 20 alusel esitatud taotluse läbivaatamisel piisab Euroopa Kohtu praktikast tulenevate põhimõtete kohaldamisest. Eelkõige soovib ta teada, kas kaebaja õigus elada Hispaanias tähendab, et lapse parimate huvide hindamiseks tuleb üksnes kindlaks teha, et lapse kui liidu kodaniku õigused on tagatud, kuna ta ei ole kohustatud liidu territooriumilt lahkuma.
- 12 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et vastavalt Euroopa Kohtu 7. septembri 2022. aasta otsusele Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (ELTL artikli 20 alusel riigis elamise õiguse olemus) (C-624/20) tuleb vanemate ja lapse vahelise sõltuvussuhte hindamisel lapse huvides arvesse võtta kõiki asjaolusid. Need hõlmavad kolmanda riigi kodanikust vanema püsivat kooselu liidu kodanikust teise vanemaga ning isikliku ja otsese kontakti olemasolu mõlema vanemaga. Kõnealused tingimused on käesoleval juhul täidetud. Vastustaja ei võtnud aga keeldumisel arvesse lapse heaolu, sõltuvussuhte olemasolu ega tagajärgi perekonnaelule.
- 13 Vastavalt Euroopa Kohtu otsusele kohtuasjades Subdelegación del Gobierno en Toledo (C-451/19 ja C-532/19) ei ole üksnes liidu kodaniku ja kolmanda riigi kodaniku vaheline perekondlik side tuletatud elamisõiguse andmiseks piisav. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul võib selle põhjal järeldada, et Euroopa Kohus nõuab teatud sõltuvussuhet.
- 14 Eelotsusetaotluse esitanud kohus on tuvastanud, et kaebaja ja tema lapse vaheline sõltuvussuhe on ELTL artikli 20 kohase tuletatud elamisõiguse andmiseks piisavalt tugev. Selle elamisõiguse puudumise korral oleks laps sunnitud kaebajaga kaasa minema. Samal ajal on laps ka oma isast sõltuv.
- 15 Kui liidu kodanikust laps on sunnitud liidu territooriumilt lahkuma, ei saa ta liidu kodanikuna oma õigusi tegelikult kasutada. Eelotsusetaotluse esitanud kohus teeb Euroopa Kohtu praktika põhjal järelduse, et just need lapse õigused on tegurid, mis põhjendavad tuletatud elamisõiguse andmist. Kõnealune ELTL artiklist 20 tulenev õigus ei ole kolmanda riigi kodanikust vanema isiklik õigus, vaid sellest vanemast sõltuva alaealise lapse liidu kodakondsusest tuletatud õigus.
- 16 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on tekkinud küsimus, kas Euroopa Kohtu praktika, mis käsitleb ELTL artiklit 20 ja liidu territooriumilt lahkumise kohustust, on täies ulatuses kohaldatav, kui kolmanda riigi kodanikust vanemal on õigus elada muus liikmesriigis kui see riik, mille kodakondsus on lapsel ja kus laps elab.

b) Sõltuvussuhte hindamine

- 17 Euroopa Kohus on leidnud, et sõltuvussuhte hindamisel tuleb arvesse võtta kõiki asjaolusid, näiteks vanust ja emotsionaalset arengut ning lapse huve. 22. juuni 2023. aasta kohtuotsuse Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Madalmaade kodanikust alaealise lapse Tai kodanikust ema) (C-459/20) kohaselt ei saa lapse huvidele tugineda mitte taotluse rahuldamata jätmiseks, vaid vastupidi selleks, et takistada niisuguse otsuse tegemist, mis sunniks last liidu territooriumilt lahkuma.
- 18 Näib, et Euroopa Komisjon on teinud viidatud kohtuotsuse põhjal järelduse, et tuletatud elamisõiguse taotluse hindamisel ei või lapse huvid siiski olla peamine kaalutlus.
- 19 Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib Euroopa Kohtult teada, kas asutused peavad arvestama lapse huve ning eraelu ja perekondlike sidemete austamist üksnes sõltuvussuhte hindamisel või tuleb neid tegureid arvesse võtta hindamisel tervikuna ja need peavad olema otsuse tegemisel peamine kaalutlus.
- 20 Euroopa Kohus on seni lapse huve maininud ainult tõlgenduse andmisel küsimusele, milliseid asjaolusid tuleb arvesse võtta sõltuvussuhte tugevuse hindamisel. See ei tähenda tingimata, et lapse huvid ei ole muus osas enam olulised. Varasemates kohtuasjades oli sõltuvussuhte hindamine nimelt tehtava hindamise keskmes. Kui – sõltuvussuhtest tulenev – vajadus lahkuda riigist, kus laps elab ja mille kodakondsus tal on, on tuletatud elamisõiguse taotluse hindamisel asjakohane ja nõuab seetõttu täiendavat ja põhjalikumat hindamist, tuleb selle hindamise raames arvesse võtta lapse huve.
- 21 Vastust nendele küsimustele ei saa tuletada Euroopa Kohtu praktikast. Sellist olukorda, nagu on kujunenud käesolevas kohtuasjas, ei ole Euroopa Kohus veel pidanud käsitlema. Eelotsusetaotluse esitanud kohtule on selge, et juhtudel, mil kolmanda riigi kodanikust vanemale ei antud liidus elamise õigust, kuna puudus sõltuvussuhe, olid lapse huvid selle suhte tugevuse hindamisel vaid üks asjakohane tegur. Kui aga sõltuvussuhte olemasolu hindamist ei saa käsitada põhjaliku hinnangu andmisena küsimusele, kas anda tuleb tuletatud elamisõigus, tekib küsimus, kuidas peab otsuse tegemiseks pädev asutus tuletatud elamisõiguse andmise taotluse lõplikul hindamisel arvesse võtma lapse huve.

c) Vajadus kasutada õigust vabalt liikuda

- 22 Kaebaja ja lapse vaheline sõltuvussuhe on selline, et kui kaebajale ei anta riigis elamise õigust, peab laps temaga kaasa minema ja lahkuma Madalmaade territooriumilt, kuid mitte liidu territooriumilt. Laps on seega sunnitud kasutama oma õigust vabalt liikuda ja vabalt elukohta valida.
- 23 Kohtuotsuses Subdelegación del Gobierno en Toledo sedastas Euroopa Kohus, et rahvusvahelise õiguse põhimõttega on vastuolus, kui liikmesriik keelab omaenda kodanikul siseneda oma territooriumile ja seal elada. Seega ei saa liikmesriik

kohustada kodanikku oma territooriumilt lahkuma. Käesoleval juhul tehtaks seda aga sõltuvussuhte tõttu.

- 24 Tuletatud elamisõigus ei ole kolmanda riigi kodanikust vanema isiklik õigus, vaid sellest vanemast sõltuva alaealise lapse liidu kodakondsusest tuletatud õigus. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul on just lapse õigused need tegurid, mis määravad, kas tema vanemale tuleb anda riigis elamise õigus.
- 25 Kui Euroopa Kohus tõlgendab ELTL artiklit 20 nii, et käesoleval juhul ei tule anda kaebajale Madalmaades tuletatud elamisõigust, tähendaks see, et laps, kes on liidu kodanik, oleks sõltuvussuhte tõttu sunnitud kasutama oma õigust vabalt liikuda ja vabalt elada.
- 26 ELTL artikli 20 mõte ja eesmärk on tagada, et laps säilitaks oma õigused liidu kodanikuna. Käesoleval juhul peab laps kasutama oma õigust vabalt liikuda ja vabalt elada, et säilitada isiklik kontakt mõlema vanemaga. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul seisneb õiguse olemus ka selles, et on olemas vabadus jätta õigus kasutamata. See vabadus võetaks ära, kui laps peab sõltuvussuhte tõttu oma emaga Hispaaniasse kaasa minema.
- 27 Küsimus on selles, kas see kohustus on alaealise liidu kodaniku puhul põhjendatud, kui hinnatakse üksnes seda, kas laps võib jääda liidu territooriumile. Alaealise liidu kodaniku huvid ja see, kas tema vajadus kasutada oma õigust vabalt liikuda ja vabalt elukohta valida on tema huvides, jäävad põhjalikumalt hindamata.
- 28 Lapse huvidega võib olla kooskõlas jäämine just sellesse liikmesriiki, mille kodakondsus lapsel on. Lapse huve ei võeta arvesse, kui hinnata tuleks üksnes seda, kas tuletatud elamisõiguse andmisest keeldumine tähendab, et liidu kodanikust laps peab lahkuma kogu liidu territooriumilt. Sellisel juhul tekib küsimus, kas lapse huvide täiendavast hindamisest võib loobuda, kuna tema liidu kodakondsusest tulenevate õiguste säilitamine on tegur, mille alusel on tema vanemale tuletatud elamisõiguse andmine põhjendatud.
- 29 Harta kohaselt on igal lapsel õigus säilitada regulaarsed isiklikud suhted ja otsene kontakt oma mõlema vanemaga, ning austada tuleb õigust perekonnaelule. Perekonnaelu mängib rolli ainult sõltuvussuhte tugevuse hindamisel. Kui tuletatud elamisõiguse andmisest keeldutakse, kuna kolmanda riigi kodanikust vanem ei ole kohustatud liidu territooriumilt lahkuma, ei analüüsita põhjalikumalt, millised on selle tagajärjed perekonnaelule. Nii peaks käesoleval juhul perekonna ühtsuse säilitamiseks ka abikaasa Hispaaniasse minema.
- 30 Tuletatud elamisõiguse andmisest keeldumisel ei kontrollinud vastustaja, millised võimalused on perekonnal jätkata perekonnaelu Hispaanias. Kaebaja väidete kohaselt ei vasta isa Hispaanias alaliselt elamise tingimustele. Sellisel juhul peab laps otsustama, kumma vanema juurde ta soovib jääda. Seda ei saa lapselt nõuda ja ilmselt ei ole see tema heaolu huvides. Pealegi ei eksisteeri sõltuvussuhe mitte

ainult kolmanda riigi kodanikust vanemaga, vaid ka selle vanemaga, kes on liidu kodanik.

- 31 Vastustaja kontrollis seda asjaolu küll EIÕK artikli 8 alusel hindamisel, kuid omistas seal suurema kaalu riigi üldisele huvile. Eelotsusetaotluse esitanud kohus juhib tähelepanu sellele, et kaebaja peab sellega seoses esile tooma oma huvid ja neid tõendama, ning soovib teada, kas sellisel juhul nagu käesolev on vastustajal ulatuslikum hindamiskohustus.

d) Lapse huvide kaalukus

- 32 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates hõlmavad lapse huvid enamasti kui liidu kodakondsusest tulenevate õiguste omamine ja säilitamine. Eelotsusetaotluse esitanud kohus teeb Euroopa Kohtu praktika (kohtujuristi ettepanek kohtuasjas Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (isikud, kes samastuvad liidu väärtustega) (C-646/21) ning kohtuotsused Belgische Staat (alaealise lapse vanema tagasisaatmine) (C-112/20) ja Belgische Staat (abielus alaealine pagulane) (C-230/21)) põhjal järelduse, et isegi kui alaealine ei ole taotleja, kuid menetluse tulemusel on alaealise jaoks tagajärjed, tuleb taotluse läbivaatamisel selles menetluses arvesse võtta lapse huve.
- 33 Euroopa Kohus on juba otsustanud, et lapse huvidel võib tugineda, et takistada niisuguse otsuse tegemist, mis sunnib last lahkuma kogu liidu territooriumilt. Siiski puudub kohtupraktika, mis käsitleks olukorda, kus laps peab lahkuma ainult oma liikmesriigi territooriumilt. Eelotsusetaotluse esitanud kohus ei ole valmis eeldama, et Euroopa Kohtu arvates ei ole lapse huvidel ja perekonnaelu austamisel mingit kaalu, kui laps ei pea juhul, kui tema vanemale riigis elamise õigust ei anta, liidust lahkuma, vaid peab oma vanemaga teise liikmesriiki kaasa minema.
- 34 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates tekib küsimus, milline kaal võib olla harta artiklitest 7 ja 24 tulenevatel põhiõigustel sellises olukorras nagu käesolev, ja ta viitab selles osas kohtujuristi Sharpstoni ettepanekule kohtuasjas Zambrano (C-34/09). Seal on märgitud, et õigust vabalt liikuda kasutatakse põhiõiguste kaitse raames.
- 35 Kui tuletatud elamisõiguse hindamisel piisab tuvastamisest, et taotleja ei pea liidu territooriumilt lahkuma, piirduakse lapse huvide puhul tuvastamisega, et tema liidu kodakondsusest tulenevad õigused on säilitatud. Tekib küsimus, kas seda saab liidu kodakondsuse asjaomasel valdkonnas aktsepteerida.
- 36 Harta artikli 24 lõike 2 kohaselt tuleb kõikides lastega seotud toimingutes esikohale seada lapse huvid. Lapse huvide kaitsmist tuleb pidada liidu üldiseks eesmärgiks. Näib, et liidu õiguses ei ole siiski sõnaselgelt sätestatud, et otsust tegev asutus peab igas konkreetses välisriigi kodaniku õigusi puudutavas menetluses kindlaks tegema lapse huvid.

- 37 ÜRO lapse õiguste komitee on oma üldistes selgitavates märkustes lisaks märkinud, et kindlaks tuleb teha lapse huvid, ja selgitanud, kuidas seda teha. Kui lapse huvid on kindlaks tehtud, tuleb neid kaaluda. Euroopa Kohus märkis kohtuotsuses Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (saatjata alaealise tagasisaatmine) (C-441/19), et alaealisi puudutavas menetluses tuleb kõikide toimingute puhul esikohale seada lapse huvid, kuid ei selgitanud, milline kaal tuleb neile omistada.
- 38 Seda küsimust paluti põhjalikumalt selgitada kohtuasjas Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (isikud, kes samastuvad liidu väärtustega) (C-646/21). Viidatud kohtuasjas esitatud ettepanekus esitas kohtujurist ettepaneku punktides 54, 56, 58, 60 ja 61 sisalduva arutluskäigu järel Euroopa Kohtule oma seisukoha, et rahvusvahelise kaitse taotluse sisuline hindamine, mille raames ei võeta esmajärjekorras arvesse lapse huve või kaalutakse lapse huve, ilma et neid oleks igas menetluses eelnevalt kindlaks tehtud, on vastuolus liidu õigusega. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates on vastus kohtuasjas C-646/21 esitatud küsimusele asjakohane ka ELTL artikli 20 täiendava tõlgendamise eesmärgil esitatud eelotsuse küsimuse kontekstis.
- 39 On raske mõista, miks liikmesriigile lapse õiguste konventsioonist ja hartast tulenevad õiguslikud kohustused ei peaks kehtima või peaksid kehtima ainult väiksemal määral, kui vaadatakse läbi ELTL artikli 20 kohase tuletatud elamisõiguse taotlust. Kui Euroopa Kohus tõlgendab seda artiklit nii, et oluline on üksnes alaealisele pojale liidu kodakondsusest tulenevate õiguste kaitse, ja seetõttu on kaebaja puhul ELTL artikli 20 kohane tuletatud elamisõigus välistatud, jäävad kaebaja alaealise lapse huvid põhjalikumalt hindamata. Sellisel juhul ei saa vastustaja täita aluslepingust ja liidu õigusest tulenevat kohustust võtta kõigis oma toimingutes ja seega ka kaebaja taotluse kohta otsuse tegemisel täiel määral arvesse lapse huve.
- 40 Isegi kui ELTL artikli 20 mõte ja eesmärk on kaitsta liidu kodanikule liidu kodakondsusest tulenevaid õigusi, ei saa see eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates tähendada, et lapse laiemat heaolu – näiteks tema huvi jääda oma liikmesriiki ja mitte olla lahutatud oma kolmanda riigi kodanikust vanemast – põhjalikumalt ei hinnata ega võeta tuletatud elamisõiguse taotluse läbivaatamisel arvesse.

e) Perekonnaelu austamine

- 41 Kohtuotsuses Dereci (C-256/11) sedastas Euroopa Kohus, et õigus perekonnaelu austamisele ei kuulu liidu kodakondsusest tulenevate põhiliste õiguste hulka, ja et see õigus üksinda ei ole piisav selleks, et olukord, milles on liidu kodanik, kes ei ole kasutanud oma õigust vabalt liikuda, oleks hõlmatud liidu õiguse kohaldamisalaga.
- 42 Käesoleval juhul on perekonnaelu tõepoolest oluline tegur sõltuvussuhte hindamisel. Kui tuletatud elamisõiguse andmine kaebajale on välistatud, ei ole

perekonnaelul mingit kaalu vastuse andmisel küsimusele, kas see õigus tuleb anda.

- 43 Tuletatud elamisõiguse eesmärk on kaitsta kolmanda riigi kodanikuga sõltuvussuhtes oleva liidu kodaniku võimalust kasutada tegelikult kodanikuõigusi. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates hõlmab selle õiguse kasutamine mitte ainult õigust vabalt liikuda, vaid ka hartat. Seepärast tekib küsimus, kas on põhjendatud, et vastamisel küsimusele, kas taotlejale tuleb anda tuletatud elamisõigus, ei omistata lapse perekonnaelule mingit kaalu. Vastustaja jättis oma otsuses perekonnaelu täielikult tähelepanuta.

f) Direktiivi 2008/115 rakendamine

- 44 Tuletatud elamisõiguse andmisest keeldumine eeldab, et kaebaja ei ela või enam ei ela seaduslikult selle liikmesriigi territooriumil, kus taotlus esitati. Direktiivi 2008/115 kohaselt peab liikmesriik tegema sellisel juhul tagasisaatmisotsuse ja olenevalt asjaoludest andma kolmanda riigi kodanikule korralduse viivitamatult naasta liikmesriiki, kus tal on riigis elamise õigus.
- 45 Põhimõtteliselt reguleerib direktiiv 2008/115 üksnes liikmesriikidest tagasisaatmist, mitte aga liikmesriikidesse vastuvõtmist. Tuletatud elamisõiguse andmisest keeldumisega tuvastatakse siiski ka ebaseaduslik elamine liikmesriigis ja pannakse isikule – põhimõtteliselt – direktiivist tulenev kohustus Madalmaade territooriumilt lahkuda. Direktiivi 2008/115 artikli 5 kohaselt võtavad liikmesriigid direktiivi rakendamisel muu hulgas nõuetekohaselt arvesse lapse huve ja perekonnaelu.
- 46 Euroopa Kohus esitas oma märkused, mis puudutavad kohustust võtta arvesse lapse huve (vt 14. jaanuari 2021. aasta kohtuotsus Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (saatjata alaealise tagasisaatmine), C-441/19, punktid 43–47, 51 ja 60) ja perekonnaelu (vt 22. novembri 2022. aasta kohtuotsus Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (väljasaatmine – meditsiiniline kanep), C-69/21, punktid 88–91), *enne* tagasisaatmisotsuse tegemist. Eelotsusetaotluse esitanud kohus palub Euroopa Kohtul selgitada, kas selle kohustuse ulatus ja maht on samasugune, kui tagasisaatmisotsust ei tehta, kuid ebaseaduslik elamine riigis lõpetatakse sellega, et kolmanda riigi kodanikule antakse korraldus suunduda viivitamatult teise liikmesriigi territooriumile.
- 47 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul tuleneb eespool viidatud Euroopa Kohtu praktikast, et tuletatud elamisõiguse taotluse läbivaatamisel peab vastustajale olema selge, et ta täidab talle direktiiviga 2008/115 pandud kohustust, ja seega peab ta arvesse võtma lapse huve ja perekondlikke sidemeid ning ka keeldumise tagajärgi. Eelotsusetaotluse esitanud kohus esitab Euroopa Kohtule küsimuse, milline on direktiivist 2008/115 tulenevate kohustuste ja ERTL artikli 20 alusel esitatud taotluse hindamise vaheline suhe.

- 48 Käesoleval juhul ei ole vastustaja käsitlenud täpsemalt keeldumise tagajärgi ega küsimust, kas perekond täidab Hispaanias pikaajalise elamise tingimusi. Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on tekkinud küsimus, kas sellises olukorras, nagu on kujunenud käesolevas asjas, esineb kohustus hankida Hispaania asutustelt teavet selle kohta, kas perekonnaelu on võimalik Hispaanias jätkata.
- 49 Euroopa Kohtu tõlgenduse kohaselt ei ole harta artiklitega 7 ja 24 tagatud õigused absoluutsed. Eelotsusetaotluse esitanud kohus ei küsi Euroopa Kohtult siiski, kas lapse huvid ja perekondlikud sidemed Madalmaades on tegurid, millest tuleneb kohustus anda kaebajale tuletatud elamisõigus. Eelotsusetaotluse esitanud kohus palub üksnes tõlgendada täpsemalt sätteid, mis sunnivad vastustajat andma kaebajale Hispaaniasse suundumise korralduse, ning soovib teada, kas Hispaaniasse sunniviisilise lahkumise mõju perekondlikele sidemetele on asjakohane tegur vastamisel küsimusele, kas kaebajale tuleb anda tuletatud elamisõigus, ja kui see on nii, siis kas sellest tuleneb vastustaja hindamiskohustus.
- 50 Lisaks esitab eelotsusetaotluse esitanud kohus sisulise küsimuse, kas direktiivi 2008/115 artikli 6 lõikes 2 ja artiklis 5 sätestatud kohustustest tuleneb asutustele kolmanda riigi kodanikust vanema esitatud tuletatud elamisõiguse taotluse läbivaatamisel samasugune hindamiskohustus.
- 51 Eeltoodu selgitamine on vajalik selleks, et eelotsusetaotluse esitanud kohus saaks teha põhikohtuasjas otsuse.